

Martyna ŚwietlińskaKatolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; e-mail: martynaswiet@student.kul.pl <https://orcid.org/0009-0001-6680-7785>

Granice uznawania małżeństw w angielskim systemie zabezpieczenia społecznego a standardy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – analiza w kontekście Social Security Contributions and Benefits Act 1992

Limits of Marriage Recognition in the English Social Security System and Standards of the European Convention on Human Rights – Analysis in Context of the Social Security Contributions and Benefits Act 1992

Streszczenie

W artykule została przeprowadzona analiza przepisów Social Security Contributions and Benefits Act 1992 (SSCBA 1992) na tle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) na przykładzie sprawy N.A. rozpatrywanej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Rozważane są trzy kluczowe kwestie: 1) czy SSCBA 1992 odnosi się wyłącznie do małżeństw uznanych za ważne według prawa angielskiego, co skutkuje wykluczeniem N.A. ze świadczeń; 2) czy takie wykluczenie stanowi naruszenie art. 14 EKPC w związku z art. 1 Protokołu nr 1 EKPC; 3) czy przepisy te mogą być interpretowane w sposób zgodny z Europejską Konwencją Praw Człowieka.

Ustawa SSCBA 1992 warunkuje prawo do świadczeń od statusu małżeńskiego, a prawo angielskie określa formalne wymogi dla jego uznania. Jeżeli przepisy te ograniczają dostęp do świadczeń wyłącznie do małżeństw spełniających krajowe wymogi, mogą prowadzić do dyskryminacji osób w sytuacji podobnej do N.A. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazuje, że różne traktowanie musi mieć obiektywne i racjonalne uzasadnienie.

W artykule podkreślono znaczenie wykładni celowościowej zgodnej z Human Rights Act 1998, a w razie jej niemożności – konieczność interwencji legislacyjnej. Omówiono także ewolucję podejścia prawa angielskiego o poligamii, wskazując na regulacje, np. Matrimonial Proceedings (Polygamous Marriages) Act 1972, które zapewniają ochronę prawną osobom w poligamicznych związkach zawartych zgodnie z prawem obcym, choć poligamia pozostaje nieuznawana w systemie prawnym Wielkiej Brytanii.

SŁOWA KLUCZOWE: bigamia, prawa człowieka, dyskryminacja, stan cywilny, świadczenia socjalne

Summary

The article presents an analysis of the compatibility of the Social Security Contributions and Benefits Act 1992 (SSCBA 1992) with the European Convention on Human Rights (ECHR) based on the case of N.A. Three key issues are considered: (1) whether SSCBA 1992 applies exclusively to marriages recognized as valid under English law, thereby excluding N.A. from benefits; (2) whether such exclusion constitutes a violation of Article 14 of the ECHR in conjunction with Article 1 of Protocol No. 1; and (3) whether these provisions can be interpreted in a manner consistent with the ECHR.

SSCBA 1992 conditions entitlement to benefits on marital status, while English law sets formal requirements for marriage recognition. If these provisions restrict access to benefits only to marriages that meet domestic legal requirements, they may lead to discrimination against individuals in situations similar to that of N.A. The case law of the European Court of Human Rights indicates that differential treatment must have an objective and reasonable justification.

The article highlights the importance of a purposive interpretation consistent with the Human Rights Act 1998 and, if such interpretation is not feasible, the necessity of legislative intervention. It also discusses the evolution of English law's approach to polygamy, referencing regulations such as the Matrimonial Proceedings (Polygamous Marriages) Act 1972, which provide legal protection for individuals in polygamous marriages contracted under foreign law, while polygamy itself remains unrecognized within the English legal system.

KEYWORDS: bigamy, human rights, discrimination, marital status, social security benefits

Wprowadzenie

Definicja małżeństwa w systemie prawnym Zjednoczonego Królestwa została uregulowana w przepisach takich jak Marriage Act 1949 oraz Marriage (Same Sex Couples) Act 2013. Zgodnie z nimi małżeństwo jest: „[...] zgodnym z prawem, dobrowolnym związkiem dwojga osób, zawartym w obecności odpowiednich świadków i zgodnie z wymogami formalnymi przewidzianymi przez prawo” (Marriage Act 1949, sekcja 3). Po wprowadzeniu ustawy z 2013 r. umożliwiono również zawieranie małżeństw przez osoby tej samej płci, co rozszerzyło pierwotną definicję związku jako wyłącznie heteroseksualnego (Marriage and Civil Partnership (Minimum Age) Act 2022).

Od dnia 27 lutego 2023 r., zgodnie z nowelizacją przepisów, minimalny wiek zawarcia małżeństwa w Anglii i Walii został podwyższony do 18 lat, co odzwierciedla rosnącą ochronę praw osób małoletnich w zakresie zawierania związków małżeńskich (Marriage and Civil Partnership (Minimum Age) Act 2022). Zmiany nie dotyczą Szkocji i Irlandii Północnej, gdzie minimalny wiek zawierania małżeństw pozostaje utrzymany na poziomie 16 lat. W Irlandii Północnej dla osób poniżej 18. roku życia wymagana jest zgoda rodziców, ale w Szkocji już nie (Londynek.net, 2023, 27 luty).

Poligamiczne małżeństwa, definiowane jako związki, w których jedna osoba pozostaje w relacji małżeńskiej z więcej niż jednym partnerem jednocześnie, są uznawane w niektórych państwach na podstawie przepisów prawa religijnego lub zwyczajowego. Szczególnie powszechne są w krajach Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej oraz wśród wyznawców islamu, gdzie mężczyźni mogą mieć do czterech żon zgodnie z zasadami szariat (Qur'an 4:3, Surat An-Nisa': The Noble Qur'an). Jednak podejście do takich związków jest różnorodne w skali globalnej – wiele państw zachodnich, w tym większość krajów Unii Europejskiej, nie uznaje poligamii, traktując ją jako sprzeczną z zasadą monogamicznego małżeństwa, ugruntowaną w kulturze chrześcijańskiej i prawie cywilnym.

W Wielkiej Brytanii poligamiczne małżeństwa budzą kontrowersje, ponieważ są sprzeczne z miejscowym prawem rodzinnym, które dopuszcza wyłącznie związki monogamiczne (Marriage Act 1949). Niemniej jednak, związki poligamiczne zawarte legalnie za granicą mogą być w ograniczonym zakresie uznawane dla celów administracyjnych, takich jak przyznawanie świadczeń socjalnych lub określenie praw rodzinnych. Krytycy podkreślają, że takie praktyki mogą prowadzić do nadużyć, w tym wykorzystywania kobiet, a także podważają zasady równości płci i ochrony praw człowieka (Shah, 2003):

Odzwierciedla to asymilacyjne stanowisko angielskiego prawa „krajowego”, które wyraźnie nie zezwala na związki poligamiczne, a nawet Poulter (1990) zgłasza zastrzeżenia dotyczące praw człowieka i dyskryminacji wobec zmiany oficjalnego stanowiska w tej kwestii.

Zwolennicy uznawania tych związków argumentują, że ich zakaz może stanowić formę dyskryminacji mniejszości etnicznych i religijnych (Yilmaz, 2001): „Szczególnie muzułmanie, ale także niektórzy inni, są głęboko przekonani, że prawa człowieka Brytyjczyków innej rasy niż biała są w jakiś sposób mniej cenione niż prawa białych. Wydaje się, że są «rozczarowani tak oczywistą dyskryminacją ze strony samego prawa»” (Menski, 1997). Sprawa poligamii w Wielkiej Brytanii jest zatem przedmiotem napięć pomiędzy zasadami uniwersalnych praw człowieka a ochroną tradycyjnych wartości narodowych.

Analiza prawna problemu dotyczącego uznawania poligamicznych małżeństw w kontekście brytyjskiego prawa i jego zgodności z zasadami równości i niedyskryminacji zawartymi w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej: EKPC) jest złożonym

zagadnieniem, które rodzi pytanie o granice suwerenności państw w regulowaniu kwestii związanych z małżeństwem i rodziną. Brytyjskie prawo, w szczególności w kontekście jego postanowień dotyczących uznawania małżeństw zawartych za granicą, nie uznaje poligamii, uznając jedynie małżeństwa monogamiczne. Z kolei osoby, które zawarły poligamiczne małżeństwa zgodnie z prawem swoich krajów, mogą spotkać się z sytuacją, w której ich związek nie będzie traktowany na równi z małżeństwami monogamicznymi, co rodzi pytanie o zgodność tej regulacji z zasadami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, w szczególności w kontekście art. 12 EKPC, który gwarantuje prawo do zawarcia małżeństwa, oraz art. 14 EKPC, który zakazuje dyskryminacji.

Kwestia ta stała się szczególnie istotna w kontekście wpływu, jaki odmowa uznania poligamii w Wielkiej Brytanii może mieć na prawa cywilne osób będących w takich małżeństwach, szczególnie w odniesieniu do dostępu do świadczeń społecznych, dziedziczenia czy innych uprawnień, które mogą być związane z formalnym uznaniem związku. Problem badawczy dotyczy zatem zasadności tej odmowy w kontekście praw człowieka, a także poszukiwania rozwiązań, które pozwoliłyby na harmonizację brytyjskiego prawa z wymaganiami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, jednocześnie zachowując integralność systemu prawnego Wielkiej Brytanii. Celem niniejszego opracowania jest szczegółowa analiza zgodności brytyjskiego prawa dotyczącego uznawania poligamicznych małżeństw z zasadami równości i niedyskryminacji, a także wskazanie potencjalnych rozwiązań w celu zapewnienia sprawiedliwości i równości w traktowaniu wszystkich obywateli, niezależnie od formy ich małżeństw.

1. Kryteria uznawania małżeństw w prawie angielskim

W Zjednoczonym Królestwie, aby małżeństwo było uznane za prawnie ważne, musi spełniać dwa kluczowe wymogi: być monogamiczne oraz zawarte zgodnie z wymogami przepisów ustawowych. Poligamiczne małżeństwa mogą być uznane wyłącznie w przypadku, gdy obie strony są domicylowane w kraju, który dopuszcza poligamię, i zawarły związek w państwie, w którym jest to legalne (Law Commission, 2022).

W praktyce w Wielkiej Brytanii istnieją przypadki zawierania związków poligamicznych na drodze ceremonii religijnych, które nie są rejestrowane przez państwo i dlatego nie mają skutków prawnych. Jak wskazuje się:

[...] strony takich związków nie mają takich samych praw jak pary pozostające w legalnych związkach małżeńskich, w tym prawa dostępu do świadczeń finansowych w przypadku rozvodu ani automatycznego prawa do dziedziczenia po śmierci jednej ze stron.

Przegląd przepisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, szczególnie art. 14 EKPC oraz art. 1 Protokołu nr 1 EKPC, wskazuje na kluczowe aspekty ochrony praw jednostki w kontekście zakazu dyskryminacji oraz prawa do poszanowania własności. Artykuł 14 EKPC zabrania wszelkiej dyskryminacji w korzystaniu z praw i wolności gwarantowanych w konwencji, określając, że nikogo nie wolno traktować mniej korzystnie z powodu m.in. rasy, płci, pochodzenia etnicznego, religii, przekonań, orientacji seksualnej czy stanu zdrowia. Jednakże kluczowym elementem jest to, że art. 14 EKPC nie działa samodzielnie, lecz zawsze w powiązaniu z innymi prawami i wolnościami gwarantowanymi przez konwencję. Z kolei art. 1 Protokołu nr 1 EKPC stanowi o prawie jednostki do poszanowania jej własności, zakazując jej pozbawienia, chyba że odbywa się to w interesie publicznym, zgodnie z procedurą przewidzianą przez prawo i pod warunkiem, że nie odbywa się to w sposób nieproporcjonalny (Rada Europy, 2025). Oba te przepisy, choć różne pod względem ich bezpośrednich celów, łączą wspólny motyw ochrony podstawowych praw jednostki, w tym zapewnienia równego traktowania oraz ochrony przed bezprawnym pozbawieniem własności. Wspólne zastosowanie tych norm może prowadzić do oceny, czy w określonych przypadkach nie doszło do naruszenia zasad sprawiedliwości i równości wobec prawa (Nowicki, 2021).

2. Sprawa N.A. – analiza problemu prawnego

Rozpatrywana przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (ETPC) sprawa *Arkhtar v. the United Kingdom* (Wyrok ETPC, 2015, 36932/13) dotyczyła kwestii dyskryminacji w kontekście przyznawania świadczeń społecznych w przypadku małżeństw poligamicznych. Sprawa dotyczy N.A., która zawarła poligamiczne małżeństwo z panem A. w Pakistanie w 2008 r. (Wyrok ETPC, 2015, 36932/13). Związek ten był ważny w Pakistanie, lecz nieważny w Anglii z uwagi na zakaz zawierania małżeństw poligamicznych przez osoby domicylowane w Anglii (Matrimonial Causes Act 1973, sekcja 11). Mimo to, N.A. wraz z mężem i ich wspólnym dzieckiem, mieszkała w Wielkiej Brytanii do czasu śmierci pana A. w 2016 r. Po jego śmierci N.A. złożyła wniosek o zasiłek dla owdowiałego rodzica

(*Widowed Parent's Allowance*, WPA; Department for Work and Pensions, 2025b)¹ i jednorazową zapomogę pośmiertną (*Bereavement Payment*, BP; Department for Work and Pensions, 2025a)², który został odrzucony z powodu nieważności małżeństwa w świetle prawa angielskiego.

Skarżąca, pani N.A., zarzucała naruszenie art. 14 EKPC (zakaz dyskryminacji) w związku z art. 1 Protokołu nr 1 EKPC (prawo do poszanowania własności), twierdząc, że odmowa ta stanowiła formę dyskryminacji w odniesieniu do osób w poligamicznych małżeństwach. Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że brak uznania poligamicznych małżeństw w systemie brytyjskim w kontekście świadczeń społecznych nie stanowi naruszenia art. 14 EKPC, ponieważ Wielka Brytania nie miała obowiązku uznawania poligamii na mocy konwencji (*Bereavement Payment*). Trybunał uznał, że różnice w traktowaniu osób w poligamicznych małżeństwach były uzasadnione względami porządku publicznego oraz wartości społecznych, które państwo mogło chronić w ramach swoich przepisów krajowych (Wyrok ETPC, 2015, 5208/13). Orzeczenie to jest ważnym punktem odniesienia w kontekście stosowania zasady równości i zakazu dyskryminacji w odniesieniu do poligamii w ramach europejskiego systemu praw człowieka, wskazując na granice uznawania takich małżeństw w porządku prawnym poszczególnych państw członkowskich Rady Europy.

Do omawianej sprawy odnoszą się trzy kluczowe pytania: czy przepisy Social Security Contributions and Benefits Act 1992 (SSCBA 1992)³ dotyczą wyłącznie ważnych małżeństw zgodnych z prawem angielskim, co wyklucza N.A. z prawa do świadczeń; czy wykluczenie N.A. narusza jej prawa wynikające z art. 14 EKPC oraz Protokołu nr 1 art. 1 EKPC (prawo do równego traktowania w korzystaniu z własności)? Jeśli naruszenie występuje, czy przepisy SSCBA 1992 mogą być interpretowane w sposób zgodny z Europejską Konwencją Praw Człowieka?

¹ *Widowed Parent's Allowance* (WPA) to zasiłek finansowy oferowany przez brytyjski system opieki społecznej dla osób, które utraciły małżonka lub partnera cywilnego i wychowują dziecko lub dzieci. Jest to element systemu zabezpieczenia społecznego, który ma na celu złagodzenie skutków finansowych związanych z utratą drugiego rodzica w gospodarstwie domowym.

² *Bereavement Payment* (BP) to jednorazowa wypłata finansowa oferowana w ramach brytyjskiego systemu zabezpieczenia społecznego osobom, które straciły małżonka lub partnera cywilnego. Był to element polityki społecznej mający na celu złagodzenie natychmiastowych trudności finansowych, które mogą pojawić się po śmierci bliskiej osoby.

³ Social Security Contributions and Benefits Act 1992 to jeden z kluczowych aktów prawnych w systemie zabezpieczenia społecznego Wielkiej Brytanii, który reguluje kwestie dotyczące składek na ubezpieczenie społeczne (*National Insurance Contributions*) oraz świadczeń społecznych (*Social Security Benefits*). Ustawa ta wprowadziła zintegrowane ramy prawne dotyczące mechanizmu gromadzenia składek oraz przyznawania różnorodnych świadczeń dla obywateli i rezydentów Zjednoczonego Królestwa.

3. Znaczenie statusu małżeńskiego dla dostępu do świadczeń

Zgodnie z Social Security Contributions and Benefits Act 1992 *Bereavement Payment*:

Przysługuje osobie po śmierci małżonka/cywilnego partnera, jeśli spełnione są wymogi składkowe. Jest to program gwarantujący pomoc osobom, które doświadczyły śmierci partnera życiowego. Głównym elementem tego programu ma być wypłata dodatkowych środków w celu pokrycia kosztów związanych z pogrzebem i innymi wydatkami (Lidertax, 2025).

Jak wskazuje się, *Widowed Parent's Allowance* jest to zasiłek: „Przyznawany rodzicom dzieci, jeśli ich małżonek/cywilny partner spełniał wymogi składkowe. Przepisy wyraźnie wykluczają osoby żyjące w konkubinacie lub związku bigamicznym” (Department for Work and Pensions, 2025b). W kontekście prawa krajowego przepisy te nie uwzględniają poligamicznych małżeństw uznawanych w innych jurysdykcjach.

Wykluczenie N.A. z systemu świadczeń może naruszać art. 14 EKPC (zakaz dyskryminacji) w połączeniu z art. 1 Protokołu nr 1 EKPC (prawo własności). W sprawie *NA v. Secretary of State for Work and Pensions* [2019] 1 WLR 6321 (United Kingdom Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber, 2019, UKUT 144 (AAC)) sąd I instancji uznał, że odmowa przyznania świadczeń osobom w poligamicznych związkach jest dyskryminacyjna i narusza ich prawa.

Rząd Wielkiej Brytanii, uznając te wątpliwości, podjął działania w celu zmiany przepisów. W lipcu 2021 r. przedłożono projekt *Bereavement Benefits (Remedial) Order 2021*, który miał rozszerzyć prawo do świadczeń na konkubentów z dziećmi. Projekt ten wskazywał na wolę dostosowania prawa do standardów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (*Bereavement Benefits (Remedial) Order 2021*, SI 2021/430).

Sprawa *Secretary of State for Work and Pensions v. Akhtar* (Court of Appeal, 2021, EWCA Civ 1353) ukazuje napięcie między krajowym systemem prawnym a międzynarodowymi standardami praw człowieka. Kluczowe pytanie dotyczy możliwości reinterpretacji przepisów SSCBA 1992 w sposób zgodny z Europejską Konwencją Praw Człowieka, co miałoby fundamentalne znaczenie dla osób w związkach uznawanych za poligamiczne w ich krajach pochodzenia. Rozstrzygnięcie sprawy może mieć istotny wpływ na przyszłe interpretacje prawa socjalnego w Wielkiej Brytanii.

Zgodnie z zasadami angielskiego prawa prywatnego międzynarodowego, miejsce zamieszkania małżonków (ang. *domicile*) ma kluczowe znaczenie dla oceny ich zdolności do zawarcia małżeństwa, czyli jego istotnej ważności (ang. *essential validity*). Zasada ta wynika z orzeczeń oraz literatury prawniczej, w szczególności z *Dicey & Morris on the Conflict of Laws*⁴, gdzie wskazano, że zdolność do zawarcia małżeństwa jest określana przez prawo miejsca zamieszkania każdej ze stron przed zawarciem małżeństwa (ang. *the law of each party's antenuptial domicile*; Dicey, Morris, Collins, 2012).

W kontekście bigamii, która jest traktowana jako kwestia zdolności do zawarcia małżeństwa, również zastosowanie ma prawo miejsca zamieszkania stron (Dicey, Morris, Collins, 2012). Jeśli zatem prawo miejsca zamieszkania jednej ze stron uznaje zawarcie małżeństwa za nieważne z powodu przesłanek dotyczących zdolności, małżeństwo to nie zostanie uznane za ważne w świetle prawa angielskiego, niezależnie od tego, czy było ono ważne zgodnie z prawem miejsca celebracji (ang. *lex loci celebrationis*).

Wyrok w sprawie *Hyde v. Hyde* (English Court of Probate and Divorce, 1866, L.R. 1 P. & D. 130) potwierdza, że angielskie prawo rodzinne opiera się na monogamicznym modelu małżeństwa, co dodatkowo wpływa na ocenę jego ważności w przypadku małżeństw poligamicznych. W konsekwencji miejsce zamieszkania małżonków, definiujące ich zdolność prawną, stanowi fundamentalny element analizy ważności małżeństwa w świetle angielskich zasad prawa prywatnego międzynarodowego (English Court of Probate and Divorce, 1866, L.R. 1 P. & D. 130).

4. Obecne rozwiązania prawne dotyczące osób w poligamicznych małżeństwach

Prawo do świadczeń społecznych w Zjednoczonym Królestwie w kontekście poligamii wykazuje wyraźną niechęć do uznawania małżeństw poligamicznych jako podstawy do przyznania takich świadczeń, co wynika z historycznego i systemowego podejścia do definicji „małżeństwa” w brytyjskim prawie. Jak wskazano w sprawie *Secretary of State for Work and Pensions v. Akhtar* (Court of Appeal, 2021, EWCA Civ 1353), przed 1956 r. ustawy dotyczące ubezpieczeń

⁴ *Dicey & Morris on the Conflict of Laws* to fundamentalna publikacja naukowa dotycząca prawa kolizyjnego (ang. *conflict of laws*), powszechnie uznawana za autorytatywne źródło w tej dziedzinie. Dzieło to jest szeroko cytowane w systemie *common law*, zwłaszcza w Wielkiej Brytanii, i służy jako przewodnik dla sędziów, prawników oraz naukowców zajmujących się problematyką kolizji przepisów prawnych między różnymi systemami prawnymi.

społecznych nie przewidywały szczególnych regulacji dla małżeństw poligamicznych, a decyzje podejmowane przez National Insurance Commissioners⁵ konsekwentnie wykluczały strony takich związków z definicji „wdowy” lub „wdowca” na gruncie ustawy o ubezpieczeniach społecznych z 1946 r. (NIA 1946). W wyroku R(G) 18/52⁶ stwierdzono, że terminy takie jak „małżeństwo”, „mąż”, „żona” czy „wdowa” należy interpretować w świetle intencji ustawodawcy, który w brytyjskim systemie prawnym uznaje małżeństwo wyłącznie jako monogamiczne (Decision of the National Insurance Commissioner, 1952, R(G) 18/52), zgodnie z definicją Lorda Penzance’a w sprawie *Hyde v. Hyde* (English Court of Probate and Divorce, 1866, L.R. 1 P. & D. 130).

Ponadto raport National Insurance Advisory Committee z 1956 r. jednoznacznie potwierdził, że poligamiczne małżeństwa zawarte za granicą, nawet jeśli były ważne w miejscu ich zawarcia, nie są uznawane dla celów świadczeń społecznych w Zjednoczonym Królestwie, co skutkuje brakiem prawa do świadczeń dla małżonek w takich związkach. Jedynie w przypadku małżeństw faktycznie monogamicznych, lecz potencjalnie poligamicznych, zalecano wprowadzenie odstępstwa, aby wdowy mogły uzyskać świadczenia, jeśli związek pozostawał monogamiczny przez cały czas jego trwania (National Insurance Bill, HC Deb 3 February 1956, vol. 548, cc. 1216-1181). Jednakże nawet te rekomendacje były traktowane jako znaczące odstępstwo od obowiązujących zasad. W konsekwencji brytyjskie prawo w dziedzinie świadczeń społecznych zachowuje rygorystyczne podejście do uznawania małżeństw, opierając się na tradycyjnych, monogamicznych ramach definicyjnych.

W kontekście prawa do świadczeń społecznych w Wielkiej Brytanii, w szczególności w odniesieniu do małżeństw poligamicznych, istotną rolę odgrywa ustawodawstwo, które rozwijało się w odpowiedzi na specyficzne potrzeby dotyczące małżeństw zawieranych zgodnie z prawem innych krajów, w tym także poligamicznych. Zgodnie z Family Allowances and National Insurance

⁵ National Insurance Commissioners (NIC) były organem administracyjnym w Wielkiej Brytanii odpowiedzialnym za nadzór i rozstrzyganie spraw związanych z systemem ubezpieczeń społecznych. Zostały one powołane w ramach systemu ubezpieczeń społecznych, który zaczął się rozwijać po uchwaleniu w 1911 r. ustawy o ubezpieczeniu narodowym (National Insurance Act 1911). Ich rola była kluczowa w zakresie interpretacji przepisów dotyczących ubezpieczeń społecznych, a także rozstrzygania sporów między obywatelami a administracją państwową w tej dziedzinie.

⁶ Wyrok R(G) 18/52 (Decision of the National Insurance Commissioner, 1952, R(G) 18/52) jest istotnym przykładem zastosowania prawa w dziedzinie zabezpieczenia społecznego w Wielkiej Brytanii, szczególnie w okresie powojennym, kiedy system świadczeń społecznych był rozwijany na bazie ustawy National Insurance Act 1946. Takie orzeczenia miały wpływ na kształtowanie praktyki sądowej i administracyjnej, a także na ewolucję brytyjskiego systemu ochrony socjalnej.

Act 1956⁷, małżeństwa zawarte poza Zjednoczonym Królestwem, w systemie prawnym dopuszczającym poligamię, traktowane były jako ważne tylko wtedy, gdy w chwili zawarcia związku były one monogamiczne. Zgodnie z sekcją 113(1) NIA 1965, definicja „małżeństwa” i „wdowy” odnosiła się wyłącznie do związków monogamicznych, wykluczając małżeństwa poligamiczne, chyba że okazało się, iż małżeństwo w praktyce nie było poligamiczne, a tylko potencjalnie (Family Allowances and National Insurance Act 1956, c. 65).

Zakończenie

Sprawa N.A. dotyczy interpretacji przepisów Social Security Contributions and Benefits Act 1992 w kontekście ich zgodności z Europejską Konwencją Praw Człowieka. W danej sprawie pojawiają się trzy kluczowe pytania: 1) czy przepisy SSCBA 1992 mają zastosowanie wyłącznie do małżeństw ważnych według prawa angielskiego, co skutkuje wykluczeniem N.A. z prawa do świadczeń; 2) czy takie wykluczenie stanowi naruszenie art. 14 EKPC w związku z art. 1 Protokołu nr 1 EKPC; 3) czy przepisy SSCBA 1992 mogą być interpretowane w sposób zgodny z Europejską Konwencją Praw Człowieka.

Przepisy SSCBA 1992 regulują dostęp do świadczeń socjalnych na podstawie statusu małżeńskiego. W prawie angielskim małżeństwo musi spełniać określone wymogi formalne i materialne, by mogło zostać uznane za ważne. Kluczowe jest zatem ustalenie, czy SSCBA 1992 odnosi się wyłącznie do małżeństw uznanych za ważne w prawie angielskim, co miałoby bezpośredni wpływ na sytuację N.A. Jeżeli przepisy wąsko definiują małżeństwo i wykluczają związki, które nie spełniają krajowych wymogów formalnych, konsekwencją jest odmowa świadczeń dla osób w sytuacji podobnej do N.A.

Zgodnie z orzecnictwem ETPC art. 14 EKPC zakazuje dyskryminacji przy korzystaniu z praw i wolności zawartych w konwencji, a art. 1 Protokołu nr 1 EKPC gwarantuje prawo do poszanowania mienia, co obejmuje także uzasadnione oczekiwania dotyczące świadczeń socjalnych. Można więc wysunąć wniosek, iż odmowa świadczeń dla N.A. w oparciu o jej status małżeński stanowi dyskryminację.

⁷ Family Allowances and National Insurance Act 1956 była kluczową ustawą w Wielkiej Brytanii, której celem było rozszerzenie systemu ubezpieczeń społecznych i zasiłków rodzinnych, a także zmodernizowanie systemu zabezpieczenia społecznego w kraju. Ustawa ta wprowadziła istotne zmiany w zakresie świadczeń na rzecz rodzin z dziećmi oraz w obszarze ubezpieczeń społecznych, łącząc te dwa obszary w ramach jednego aktu prawnego.

Analizując sprawę w kontekście orzecznictwa ETPC, należy zwrócić uwagę na zasadę proporcjonalności oraz istnienie uzasadnionego celu wprowadzenia ograniczenia. Jeśli osoby znajdujące się w sytuacji porównywalnej z N.A., ale posiadające formalnie uznane małżeństwa, otrzymują świadczenia, może to sugerować dyskryminacyjny charakter przepisów SSCBA 1992. W szczególności, jeżeli nie istnieje obiektywne i racjonalne uzasadnienie dla różnego traktowania osób w analogicznej sytuacji, wykluczenie N.A. mogłoby naruszać art. 14 EKPC.

Zgodnie z sekcją 3 Human Rights Act 1998, sądy brytyjskie mają obowiązek interpretować przepisy prawa krajowego w sposób zgodny z Europejską Konwencją Praw Człowieka, o ile jest to możliwe. W niniejszej sprawie można pokusić się o wniosek, iż przepisy SSCBA 1992 można interpretować tak, aby obejmowały sytuację N.A. i zapobiegały jej wykluczeniu ze świadczeń socjalnych.

Aby to osiągnąć, jednym z możliwych podejść byłaby wykładnia celowościowa, uwzględniająca kontekst praw podstawowych i zasadę równego traktowania. Jeżeli jednak sądy uznałyby, że przepisów SSCBA 1992 nie da się zgodnie z prawem interpretować w sposób zapewniający N.A. dostęp do świadczeń, mogłoby to prowadzić do stwierdzenia niezgodności przepisów z Europejską Konwencją Praw Człowieka (*declaration of incompatibility*). W takim przypadku konieczna byłaby interwencja legislacyjna w celu dostosowania prawa do standardów ochrony praw człowieka wynikających z konwencji.

Można wysunąć wniosek, że przepisy SSCBA 1992 mogą być interpretowane w sposób ograniczający dostęp do świadczeń jedynie do małżeństw formalnie uznanych w prawie angielskim, co skutkuje wykluczeniem N.A. Takie wykluczenie może stanowić naruszenie art. 14 EKPC w związku z art. 1 Protokołu nr 1 EKPC, jeżeli zostanie uznane za nieproporcjonalne i nieuzasadnione obiektywnymi względami. Możliwość interpretacji SSCBA 1992 w sposób zgodny z Europejską Konwencją Praw Człowieka jest kwestią otwartą, jednak w przypadku braku takiej wykładni konieczna mogłaby okazać się interwencja legislacyjna.

Zagadnienie poligamii w prawie angielskim przeszło długą drogę od całkowitego zakazu uznawania poligamicznych małżeństw do stopniowego wprowadzania zmian w celu umożliwienia przyznania odpowiedniej ochrony prawnej osobom w poligamicznych związkach małżeńskich, które mieszkają w Anglii. Zmiany legislacyjne, jakie zostały wprowadzone przez Matrimonial Proceedings (Polygamous Marriages) Act 1972 oraz późniejsze regulacje, stanowiły odpowiedź na zmieniające się realia międzynarodowe, ale nie oznaczały one akceptacji poligamii w samym systemie prawnym Anglii. Mimo że poligamia nie została zalegalizowana, zmiany w prawie miały na celu dostosowanie systemu prawnego

do rosnącej liczby przypadków osób zamieszkujących Anglię, które zawarły poligamiczne małżeństwa zgodnie z prawem obowiązującym w innych krajach.

Bibliografia

Akty prawne

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

National Insurance Act 1911, 1 & 2 Geo. 5 c. 55 (UK). Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/55/enacted> (2.06.2025).

National Insurance Act 1946, 9 & 10 Geo. 6 c. 67 (UK). Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/9-10/67/enacted> (2.06.2025).

Marriage Act 1949, 12, 13 & 14 Geo. 6 c. 76, § 3 (UK). Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/76/section/3> (2.06.2025).

Family Allowances and National Insurance Act 1956, 4 & 5 Eliz. 2 c. 65 (UK). Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/4-5/65/enacted> (2.06.2025).

Matrimonial Proceedings (Polygamous Marriages) Act 1970. Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1970/26> (2.06.2025).

Matrimonial Causes Act 1973. Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1973/18> (2.06.2025).

Social Security Contributions and Benefits Act 1992. Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1992/4/contents> (2.06.2025).

Human Rights Act 1998, c. 42. Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42> (2.06.2025).

Marriage (Same Sex Couples) Act 2013, c. 30. Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/30> (31.05.2025).

Marriage and Civil Partnership (Minimum Age) Act 2022, c. 28 (UK). Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2022/28> (4.06.2025).

Orzecznictwo

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 11 lutego 2015 r. w sprawie *Akhtar v. the United Kingdom*, skarga nr 36932/13. Pobrano z <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-157121%22%5D%7D> (2.06.2025).

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 14 października 2015 r. w sprawie *Akhtar v. the United Kingdom*, skarga nr 5208/13. Pobrano z <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-157121%22%5D%7D> (2.06.2025).

United Kingdom Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber, *NA v. Secretary of State for Work and Pensions* (BB). (2019), UKUT 144 (AAC), [2019] 1 WLR 6321. Pobrano z <https://www.gov.uk/administrative-appeals-tribunal-decisions/na-v-secretary-of-state-for-work-and-pensions-bb-2019-ukut-144-aac> (2.06.2025).

Court of Appeal, *Secretary of State for Work and Pensions v. Akhtar* [2021] EWCA Civ 1353. Pobrano z <https://vlex.co.uk/vid/the-secretary-of-state-875964797> (2.06.2025).

English Court of Probate and Divorce, *Hyde v. Hyde* (1866, March 20) L.R. 1 P. & D. 130.

Pozostałe źródła

Decision of the National Insurance Commissioner, 1952, R(G) 18/52. W: *Reported Decisions of the National Insurance Commissioners*, Vol. 2, London: HMSO. Pobrano z <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1468-2230.1956.tb00366.x> (2.06.2025).

Department for Work and Pensions. (2025a). *Bereavement Benefits: Notes*. GOV.UK. Pobrano z <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/62bfl50cd3bf7f1641449bc4/bereavement-benefits-notes.pdf> (4.06.2025).

Department for Work and Pensions. (2025b). *Widowed Parent's Allowance (WPA)*. GOV.UK. Pobrano z <https://www.gov.uk/widowed-parents-allowance> (2.06.2025).

Law Commission [of England and Wales]. (2022). *Getting Married: A Consultation Paper on Weddings Law*. Pobrano z john-gaunt.co.uk/docs/Getting-Married-A-Consultation-Paper-on-Wedding-Law-web.pdf (2.06.2025).

National Insurance Advisory Committee. (1956). *Report of the National Insurance Advisory Committee* (Cmnd), London: HMSO. Pobrano z <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1956/feb/03/national-insurance-bill> (2.06.2025).

Qur'an, 4:3, Surat An-Nisa': The Noble Qur'an. Pobrano z <https://legacy.quran.com/4/3> (31.05.2025).

Rada Europy. (2025). Komentarze i interpretacje Artykułu 14 oraz Artykułu 1 Protokołu nr 1 do Europejskiej konwencji praw człowieka (ECHR). Pobrano z <https://www.coe.int/en/web/echr/article-14-discrimination> (2.06.2025).

United Kingdom Parliament (1956, February 3). *National Insurance Bill*, HC Deb, vol. 548, cols. 1216–1181. Pobrano z <https://hansard.parliament.uk/Commons/1956-02-03/debates/73f6b234-6098-474e-9ebc-bcaec82aa87c/National-InsuranceBill> (2.06.2025).

United Kingdom Parliament. (1956). National Insurance Act 1956, 4 & 5 Eliz. 2 c. 47. Pobrano z <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/4-5/47> (2.06.2025).

Literatura

- Dicey, A.V., Morris, J. H. C., Collins, L. (2012). *Dicey & Morris & Collins on the Conflict of Laws* (15th ed.). London: Sweet & Maxwell
- Lidertax. (2025). *Bereavement Support Payment – zasiłek dla osób w żałobie – najważniejsze informacje*. Pobrano z <https://lidertax.co.uk/pl/bereavement-support-payment-najwazniejsze-informacje/> (31.05.2025).
- Londynek.net. (2023, 27 luty). *Podniesiono do 18 lat minimalny wiek, umożliwiający legalne zawarcie małżeństwa w Anglii i Walii*. Pobrano z https://londynek.net/wiadomosci/article?jdnews_id=92708 (3.02.2025).
- Menski, W. F. (1997). *Ethnicity, Discrimination and Human Rights*. London: School of Oriental and African Studies.
- Nowicki, M. A. (2021). Komentarz do Protokołu Nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W: P. Szymaniec (red.), *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka* Warszawa: Wolters Kluwer.
- Shah, P. A. (2003). Attitudes to Polygamy in English Law. *The International and Comparative Law Quarterly*, 52(2), 369–400.
- Yilmaz, I. (2001). Law as Chameleon: The Question of Incorporation of Muslim Personal Law into the English Law. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 21(2), 297–308. doi: 10.2139/ssrn.1782170.